

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
ВИКЛИКИ ВІЙНИ**

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю

17 – 18 червня 2022 року

Харків
Друкарня Мадрид
2022

Редакційна колегія:

В. О. Лагутіна – директор Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва, кандидат архітектури;

О. Г. Бугайченко – завідувач відділу дослідження нематеріальної культурної спадщини та креативних індустрій Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва;

Н. М. Роман – кандидат педагогічних наук, доцент, член Харківського обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки

Традиційна культура в умовах глобалізації: виклики війни.

T65 Матеріали науково-практичної конференції (17 – 18 червня 2022 року). Харків : Друкарня Мадрид. 2022. 268 с.
ISBN 978-617-8254-09-4

Матеріали, запропоновані в даному виданні, були оприлюднені в ході проведення науково-практичної конференції з міжнародною участю «Традиційна культура в умовах глобалізації: виклики війни» 17 – 18 червня 2022 року. У конференції взяли участь українські вчені, які під час воєнних дій знаходилися в Україні, а також ті, які з причин безпеки опинилися в країнах Європи, а саме: у Великобританії, Бельгії, Канаді, Німеччині, Польщі. До роботи конференції також долучилися дослідники з Китаю та Молдови.

У ході наукової дискусії були обговорені проблеми пошуку шляхів збереження традиційної культури, охорони шедеврів мистецтва від загрози знищення й конфіскації в умовах війни, роль традиційної культури в подоланні кризи національної ідентичності на тлі розвитку мультикультурності й агресивної культурної інтервенції. У доповідях краєзнавців, етнологів, фольклористів, мистецтвознавців та педагогів розкриті особливості інкультурації як процесу залучення до традиційної культури в умовах зростання міграції й поліетнічності суспільства через виклики війни.

У процесі роботи конференції також дискутувалися питання архітектури ревіталізації національної культурної спадщини та вивчення волонтерських ініціатив щодо захисту культурних цінностей, узагальнені механізми передачі народних традицій патріотизму, героїзму і незламності українського народу, підкреслено роль і значення Іт-технологій у класифікації, синтезі та збереженні зразків традиційної культури в умовах війни.

Для широкого кола науковців, практиків, а також усіх тих, хто цікавиться перспективами дослідження й розвитку нематеріальної культурної спадщини на локальному рівні та досліджує актуальні тенденції розвитку традиційної культури в умовах глобалізації.

УДК 008(062.552)

Адреса редакційної колегії: 61002, Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 62.

Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва. Тел.+380 (57)7251236

Дмитро ТРЕГУБОВ, Ірина ТРЕГУБОВА ВІЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ «РУССКОЇ» ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТУ	200
Флора ТРЕГУБОВА СПІЛЬНІ ТА ВІДМІТНІ МОТИВИ АРХАЇЧНИХ НАРОДНИХ ТАНЦІВ	207
Ірина ТРУБАВІНА, Олександр ЧЕРЕДНИЧЕНКО, Кирило НЕДРЯ ОСВІТА В УМОВАХ КОНФЛІКТІВ: ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ЗАКЛАДИ ОСВІТИ УКРАЇНИ	213
Олександра ТУРИНСЬКА МИСТЕЦТВО ОН-ЛАЙН: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ ЮТУБ-КАНАЛІВ.	217
Галина ФЕСЕНКО ІСТОРИЧНІ ПРОЄКТИ ЩОДО КУЛЬТУРИ ПАМ'ЯТІ: ДИСКУРС ЦИФРОВІЗАЦІЇ	220
Оксана ФІЛІПОВА НАВЧАННЯ ГРІ НА УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	225
Людмила ЧАБАК ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВІД ЗАГРОЗИ ЗНИЩЕННЯ І КОНФІСКАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	228
Марія ЧЕРНЯВСЬКА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	231
Зореслава ШЕВЧУК ЛІТЕРАТУРНЕ ТЕРНОПІЛЛЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ЛІНГВОКРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТИ.	233
Ірина ШЕГДА ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ КОЦАРСТВА (ФАКТИ ТА АВТОРСЬКІ ВИСНОВКИ)	237
Лариса ШЕМЕТ ФОРМИ КОНЦЕРТНО ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ ТА ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ КОЛЕКТИВІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	240
Людмила ШЕПЕЛЬОВА РУШНИК ЯК СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	242

Дмитро ТРЕГУБОВ

кандидат технічних наук,
доцент Національного університету
цивільного захисту України
м. Харків

Ірина ТРЕГУБОВА

керівник гуртка – методист
Комунального закладу «Центр дитячої та
юнацької творчості №1»
Харківської міської ради

ВІЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ «РУССКОЇ» ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТУ

Під «глобалізацією» розуміють сучасну культурну, соціальну, економічну та фінансову інтеграцію світу. Але для великих держав є відповідні тенденції у внутрішніх межах протягом усього періоду їх розвитку. Іноді це проявляється не як взаємна інтеграція, а як поглинання одного культурного суб'єкта іншим.

Першими з необхідністю такої глобалізації зіткнулися нації, де місцеві народи не стали базою формування світогляду та менталітету нового суспільства. До них можна віднести країни Америк, Австралію та РФ. Під час еволюції цих держав утворюючий принцип глобалізації нації міг змінюватись, а міг бути незмінним. Результати війни «Півночі та Півдня» надали нові можливості для глобалізації американського суспільства, що сформувало сучасні США. Але жодна держава, крім РФ не претендувала на історичні коріння іншого народу. До того ж, РФ не змінювала вихідні принципи глобалізації починаючи з так званого Андрія Боголюбського (Китана), а навпаки – вдосконалювала їх: крадіжка, фейк, заміна історії, заміщення Русі, осквернення святинь, імітування дружби, прибирання ворогів руками обманутих, церква та віра як засоби глобалізації та контролю народів, праведний гнів, нищівна війна, особиста помста. Про менталітет Московії існує історичне свідчення: німецьких купців попереджали, що московські купці створюють договір, слідкують, щоб інша сторона дотрималась усіх пунктів, а самі не виконають жодного. Ці принципи створили політичний кластер, який досі визначає зовнішню та внутрішню політику РФ.

Китан використав сvari та конфлікти князів для організації сумісного походу на Київ у 1169 р. Літописи стверджують, що дружини

йшли по «добру справу». Це ніяк не відповідає найжорстокішому пограбуванню та руйнуванню Києва, при чому, під час Великого посту (і як на це погодились інші князі?). Кияни здалися на милість переможця, але милості не було. Таке могло бути лише якщо люди зібралися за фейковою інформацією відновити порушену справедливість.

За рік до цього спроби Китану отримати митрополію у Володимирі зазнали невдачі. Константинопольський Патріарх Лука дав відмову, а потім за схоже прохання (навіщо звертатись – якщо вже є відмова у вищій інстанції) Київ начебто стратив посла Федора. Ймовірно ця страта була використана у якості емоційного заряду для людей Залісся, і поки цей заряд «праведного» гніву не пройшов – був організований похід. Подія дуже схожа на сучасні фейки по типу «розп'ятого хлопчика». Для можливого фейку є дві площини: або супровідний лист від Китану був навмисно зухвалим і не передбачав іншої реакції київської митрополії, або посла перехопили на зворотному шляху, а з літописцем була використана у якості пещерські монахи на той час добре ставилися до Китана). На можливість підміни або контролю Київського літопису вказує його схожість на Суздальський, який однозначно писався за контролю Китана.

Китан мабуть вирішив, що традиція київського престолу, за який точилися безперервні чвари, є безперспективною. Він створив альтернативний проект «АнтиРусь» на православній основі у Володимирі, для чого втік з княжіння у Вишгороді в 1155 р., де вкрав чудотворну ікону. У Володимирі побудував копію Золотих воріт та інші храми більш величні, ніж у Києві. Створення рівновеликої заміни Києву потребувало знищення оригіналу. Так почалася свідомо політика Залісся зі знищення території та здобутків Русі. Історик В. Ключевський називає Китана першим великоросом, тобто ідеологом самодержав'я.

Приблизно в цей час у Заліссі почалося формування сукупності людей, які отримали назву «руськіє». Є схожа лексема – «татарські люди», слов'яни, що підтримували у війні татар, але татарами не були. Тоді «руськіє люди» підтримували Русь, але слов'янами не були. Більш того, судячи з поведінки Боголюбського ця підтримка була вдаваною для отримання тимчасової користі. Таким чином, «русская людина» – це не стільки етнос, скільки менталітет. Формування такого менталітету могло початися за 200 років до описаних подій, коли частина древлян емігрувала з Русі на вільні землі у Залісся після перемоги княгині Ольги [1]. Тоді «руськіє люди» – це ті, хто раніше мешкав на Русі. Скоріше за все цю назву їм дали оточуючі народи, які

не могли вимовити «руські». Древляни могли поширювати негативне ставлення до Русі. Те, що вони крізь сотні років пронесли биліни про Київську історію, свідчить про збереження основ свого етноанклаву. А згадування Іллі Муромця (замість Іллі Моровця) свідчить про їх знаходження на Суздальській землі Китана. Древляне були міцним народом та не давали себе скривдити, і бути «руським» стало вигідно. Асиміляція древлян з оточуючими не слов'янськими народами створила успішний «бренд» «руські люди», націю – але не національність.

Якщо «руський» – це менталітет, то він підлягає розбору. Їх відмітною психологічною особливістю є те, що підступність та жорстокість їх поведінки відрізняється від схожих проявів інших людей за міжособистісного, зовнішньо- або внутрішньополітичного спілкування у відомий історичний час. Головною відмінністю є спроба на певних етапах взаємодії видавати ті чи інші сплановані дії за прояви дружби. У зовнішньополітичних діях це стало основою «завоювання дружбою». Це формує «п'яту колону», адепти якої забувають інтереси власної держави, оскільки щиро вірять у дружні наміри Московії. Така політика схожа на дії акцентованої демонстративної особистості, яка буде щиро шукати разом з іншими вкрадену нею річ [2]. Це пояснюють наявністю в такої людини здатності до витискання певних сподя та можливість за бажанням їх повернути. Такі особи можуть маскувати наявність в неї цих вад та обманювати недосвідченого психіатра. Але, водночас, дана особа або не здатна прослідкувати, або не враховує проблему збереження безперервної цілісної поведінки. Її дії розділяються на окремі слабко пов'язані рольові ігри. Тому ті, хто часто мають справи з такою людиною, не вірять її окремим позитивним діям, оскільки досвід навчив, що наслідки будуть жорстокими. Однак для поверхневих знайомств, для тих, хто знаходиться під цільовим театралізованим впливом, такі люди виглядають, як носії найкращих людських якостей. Так і Китан зробив викрадення держави, створив власну державу замість Русі, немов би її й не було, як рейдерське захоплення історичних коренів. Релігія була обрана супутницею державотворення і засобом керування людьми. Заманюванням у православ'я став надлишковий імідж багатства храмів. Китан – творець ідеології «доброго царя», як аналогу «завоювання дружбою» для підкорення власного народу. Зараз будь-які свої дії на міжнародній арені РФ видає за величезний подарунок, який насправді ним не є. Але у такий спосіб виховується «п'ята колона», яка стає у нагоді у разі голосувань чи активних протестних дій.

Оскільки православ'я на Україні було пануючою релігією, як і у Московії, то це неодноразово грало негативний вплив на вибір українських політиків або воєначальників, які ставали на бік ворога. Лише після розуміння підступності цієї держави політик відхилявся від такого світогляду, але кожного разу було вже запізно. «Дружба» з «одновірцями» дорого коштувала Україні у всі часи. Схема наслідків «дружби» наступна: створення п'ятої колони – поширення фейкової інформації – праведний гнів – карательні операції – повна асиміляція або знищення (наприклад, загибель 90 % черкесів у кавказькій війні 1763 – 1864 рр.

Заперечення «дружби» вважають запереченням Московії. Ті, хто не згодні з «дружбою» підлягають знищенню. Підкорення «дружби» означає відмову від національної ідентичності та перетворення у «руську людину». Так, у Ставропольському краї та Білгородській області за російськими даними швидко зменшується чисельність українців і не видно на кого українці перераховані [3].

Напад РФ у 2022 р. на Україну став результатом накладання декількох історичних витоків, які разом з імперською політикою зробили війну неминуою: продовження політики заміщення Русі; помилка князя Ігоря у ставленні до древлян; політика формування глобалізованого «русского» суспільства з людей без національної ідентичності; останній аргумент керівника РФ проти західного лібералізму та особиста помста світові на фоні браку часу життя.

Із часів Китаю створення «руїни» на руських (українських) землях було безперервною метою Московії. Існування України спростовує її претензії на спільні історичні корені. У менталітеті російської державності «генетично» закріплена політика завоювання через позбавлення інших народів національної ідентичності. Діючим механізмом при цьому є фейк – емоційна інформація, яка проходить повз розум, обурює слухача й примушує до неадекватних дій. Наслідком такої політики стане перетворення усього світу на «русский» – як глобалізація по російськи. Або людина згодна мати російський менталітет, або вона буде знищена. Мабуть це пояснює передчасні смерті діячів РФ, які могли мислити, були широко відомими та доносили свою думку до мас (або знали зайве).

Якщо царизм віддав проблему контролю традиційної культури до церкви, то радянська влада вирішила ліквідувати їх разом. А гегемонія пролетаріату імітувала народну владу. Виникла вдосконалена глобалізаційна політика з вирівнюванням усіх верств населення з руйнуванням

залишків традиційної культури як релігійності та обрядовості. При цьому висміювалися окремі нації (анекдоти про національності й ін.) та спотворювалися зразки національної культури (як бравурне виконання пісні «Їхали козаки» [4]). Нав'язування російської мови з часом стирало мовну ідентичність народів [3]. Це розширило базис для формування нації «русскіх» – людей, які втратили національну ідентичність. Виникла глобалізована нація без реальних історичних коренів, але з претензією на руську культуру. Неможливість примусити українців відмовитися від національної самосвідомості неодноразово викликала дії РФ зі знищення елементів її культури та її носіїв.

Сучасна влада РФ у імперсько-глобалізаційній політиці пішла далі та використовує для цього бідь-які наративи, навіть такі, які раніше вважалися протилежними: пролетарське єднання, релігійність, радянський патріотизм, віра у доброго царя, перемога над німцями як сенс життя, підтримка сталінізму. Всесвітні соціальні мережі виявилися ідеальним середовищем для інтенсифікації поширення фейків, пропаганди та дестабілізації життя у різних країнах. У підсумку ідеологія проста: підтримуй «русскій» мир і буде тобі щастя.

До 2014 р. РФ намагалася контролювати Україну шляхом керування політикумом та економічним тиском, із 2014 р. додатково робила спроби асимілювати Україну шляхом фейків, залякування, формування та використання п'ятої колони, але приховувала своє пряме втручання. Так, у Харкові в березні-квітні 2014 р. закидали автобус зі спецназом (виявилися харків'янами) та польське посольство, після чого нападники вибачалися – їм хтось сказав, що то були «чужі» військові. Причому на усіх ключових подіях того періоду були присутні журналісти «Росія24» з апаратурою, а українських ЗМІ не було, що свідчить про постановочний характер подій. Аналогічні події були на початку конфлікту у Нагорному Карабаху: поруч мирно жили армянське та азербайджанське село, і якось виникла «інформація», що у сусідньому селі «наших» побили. У лютому 2022 р. РФ використала останній аргумент на шляху підкорення українського народу – відкриті бойові дії. За планом А агресор сподівався на несподіваність, наляканість масованим обстрілом та на підтримку населення. Про небезпеку знали, але не вірилося: «братський» народ, повага до людини, XXI ст.; ми судили по собі і помилились. Але є побоювання, що головним був план Б: повне знищення України, її здобутків, пам'яток, культури, технічного потенціалу без бажання асимілювати. Про це свідчить фраза голови РФ на початку січня у офіційній бесіді щодо

стану відносин з Україною за 2,5 тижня до війни щодо чоловіка, який насилує жінку. Сказане президентом на офіційній зустрічі з головою іншої держави – це вказівка своєму народу до дій. Тому події у Бучі та інших окупованих містах й селищах України були анонсовані ще до війни.

Україна зараз продовжує боротися за знищену Русь. І не можна віддавати ворогу цю та будь-які схожі назви. Необхідно чітко розділити й рекомендувати іншим країнам на вживати до території України термін «руський». Наприклад, «Руська вулиця» має на перекладних картах позначатися як «Русская улица». Можливо відповідні рекомендації необхідно розробити й для інших мов, де виникла плутанина між термінами, що за походженням відносяться до Русі або Росії. Не можна відмовлятися від діячів, які помилились у житті, бо перед російською системою обману, «допомоги» та тиску не кожний зможе встояти. А мета РФ – саме в тому: присвоїти собі будь-які наші здобутки, лише б назвати російським, лише б забрати в нас те, чим ми могли б пишатися. Нам необхідно прискіпливо збирати все руське та українське назад, звертати увагу на історичні досягнення та помилки.

За 850 років РФ вкрала в Україні державність, мову, релігію, самоназву. Відповідно, все це Україні необхідно відбудовувати. Також виникає проблема мовлення східних регіонів, оскільки не можна користуватись мовою агресора, але не можна користуватись радянськими методами позбавлення мови. Тоді необхідно згадати, що ця мова створена здебільшого з нашої. Можна, наприклад, створити її симбіоз з мовою Г.С. Сковороди або з суржилом під назвою «східноруська мова» з заміною написання деяких букв (ы – и, и – і...), відхід назад від довгих закінчень прикметників та інше. Якщо заборонити «русскую» мову – це буде зброя у руках РФ. А створення нової мови – нашою зброєю проти РФ. Щоби стати вільними замало перемогти РФ, необхідно скинути з себе «кандали» жертви Московії.

Віримо в перемогу! Але є небезпека перемогти дракона та стати драконом, стати злими (можливо це також є метою жорстокості росіян – якщо націоналістів немає, необхідно їх створити), небезпека перейняти методи державотворення РФ та контролю за людиною. Полюючи на вовка, не потрібно ставати вовком. Внутрішня політика України повинна спиратись на культурну ідентичність її народів та стати євшан зіллям для тих, хто купився на ворожі фейки та пропаганду. Наприклад, вибори все ж таки повинні стати святом, яке рекламує Україну для українців шляхом музичного фону з найкращих

зразків мультинаціонального фольклору. Схожа спроба була проведена сучасною владою у супермаркетах, але ці торгівельні мережі обирали музику на свій смак. Часто вона не мала культурної цінності та швидко набридала. У школі та у широке використання необхідно провадити рутеніку, яку створили на основі козацького скоропису. Шукаємо кожний на своєму місці шляхи до відбудови України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко И. Тайна древлянского княжества. Овруч. 2012 <https://www.ovruch.info/yryna-shevchenko-tajna-drevlyanskoho-knyazhestva-chastyna-4/> (дата звернення 17.05.2022).
2. Леонгард К. Акцентуированные личности. Київ : Вища школа, 1989. 375 с.
3. Трегубов Д.Г., Трегубова І.М. Ретроспектива відображення проблеми розлуки з Україною. *Культура України*. 2019. №66. С. 30 – 42.
4. Трегубов Д.Г., Трегубова І.М. Сюжетний аналіз народних пісень із загальною формулою «зводителів дівчини». *Культура України*. 2020. №69. С. 46 – 58. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/11263>.

Флора ТРЕГУБОВА
здобувач вищої освіти
Харківської державної академії культури

СПІЛЬНІ ТА ВІДМІТНІ МОТИВИ АРХАІЧНИХ НАРОДНИХ ТАНЦІВ

Території України-Русі за всіх часів були привабливими для загарбників. Це були родюча земля та пасовища, багаті тваринами ліси та степи, красиві дівчата та сильні хлопці, яких уганяли в полон, потім до цього додалися корисні копалини, а також за усіх часів українці, які старанно працюють, створюють багато цінностей, що приваблює тих, хто працювати не вміє. Тим не менш, не зважаючи на необхідність безперервно боронити свою землю, незважаючи на знаходження під владою різних загарбників, українці змогли зберегти свою культуру. Але вона зараз виглядає як розбите скло, яке необхідно клопітливо відновлювати, щоб з'ясувати його первинний вигляд.

Народна пам'ять донесла до нас багато зразків культурної нематеріальної спадщини, яка загалом передавалася від батьків до дітей всередині сім'ї у вигляді народних пісень, танців, обрядів та ігор. Причому в багатьох випадках вони взаємопов'язані між собою загальним корінням походження, хоча зараз виглядають як окремі елементи. Саме рух можна вважати основою їх виникнення. Тоді народні танці та відповідні пісні стоять ближче до ритуальних першоджерел. На теренах Європи традиції хороводів зберегли лише слов'яни, а українці серед них відзначаються найбільш розробленою системою хороводних обрядів [1]. Аналізуючи традиційні рухи та орнаменти танцю, на підставі їх співвіднесення з варіантами текстів, формул та сюжетів пісень, що супроводжують відповідні події, можна відновити їх архаїчний сенс.

Цей архаїчний сенс має магічну спрямованість та певну драматургію постанови, яка сформувалася у вигляді цільної хореографічної композиції з промовлянням, ритмічність та заримованість якого досягла пісенного рівня. Виникла сукупність вербального та невербального засобів передачі інформації у вигляді образного способу відображення реальності шляхом пластичного перевтілення під час символічного спілкування й самовираження [2]. Статична поза не повною мірою відображає образ, точність образу довершується саме рухом. Архаїчний танець – це рух навколо «сакрального» для створення магічної дії шляхом спілкування з богами та залучення їх допомоги.